

Ганна АНДРУСЯК

*доцент кафедри кримінального права та процесу
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
кандидат юридичних наук
coco.chanel@i.ua*

УДК 343.228

ПОСЯГАННЯ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ ТА СТАТЕВУ НЕДОТОРКАНІСТЬ ОСОБИ ЯК ПІДСТАВА НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

У статті акцентовано увагу на науковій дискусії щодо умов правомірності необхідної оборони, насамперед стосовно характеристики суспільно небезпечного посягання на статеву свободу та статеву недоторканість особи як підстави необхідної оборони. З урахуванням аналізу матеріалів судової практики констатована тенденція незастосування судами норми про необхідну оборону при посяганнях на статеву свободу та статеву недоторканість особи. Така негативна практика обумовлює притягнення до кримінальної відповідальності жінок, які реалізовували своє природне право на самозахист.

***Ключові слова:** необхідна оборона; підстава; суспільно небезпечне посягання; статеві свобода; статеві недоторканість.*

***Постановка проблеми.** Необхідна оборона, як і будь-яка правова категорія, має свої ознаки (властивості), що відрізняють її від інших кримінально-правових категорій. Особливість цього інституту полягає в тому, що необхідна оборона як дія правомірна водночас заподіює шкоду іншій особі, яка в окремих випадках кваліфікується як злочин. Зміст кримінально-правової норми про необхідну оборону (ст. 36 КК України), як і норм, що встановлюють відповідальність за перевищення її меж (ст.ст. 118 і 124 КК України), а також практика їх застосування дають підстави для наукової дискусії. Матеріали судової практики свідчать, що суди часто не застосовують норми про необхідну оборону при розгляді справ щодо посягань на статеву свободу жінки, внаслідок чого жертва зґвалтування притягається до кримінальної відповідальності за спричинення тяжкої шкоди здоров'ю нападника.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження питань необхідної оборони під час злочинів зробили такі вчені, як: О.В. Авраменко, Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, Н.П. Берестовий, О.М. Боднарук, С.В. Бородін, Я.М. Брайнін, Г.В. Бушуєв, І.А. Гільфанд, О.А. Герцензон, В.О. Глушков, Л.В. Гусар, П.С. Дагель, В.П. Діденко, М.Д. Дурманов, М.Й. Коржанський, О.О. Кваша, С.Г. Келіна, В.М. Козак, А.Ф. Коні, О.М. Костенко, М.І. Мельник, Д.М. Мошенець, А.А. Музика, А.А. Піонтковський, Н.М. Плисюк, Е.Ф. Побігайло, Л.М. Підкоритова, І.С. Тишкевич, В.І. Ткаченко, Н.Б. Хлистова, Т.Г. Шавгулідзе, М.Д. Шаргородський, М.І. Якубович та інші вчені. Проблеми кримінальної відповідальності за статеві злочини досліджували у своїх працях: Ю.В. Александров, Л.А. Андрєєва, М.І. Бажанов, В.І. Борисов, С.В. Бородін, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, А.А. Жижиленко, А.М. Ігнатів, Т.В. Кондрашова, О.М. Костенко, В.М. Куц, І.П. Лановенко, І.І. Лановенко, Т.Д. Лисько, П.І. Люблінський, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, А.В. Наумов, П.П. Осіпов, В.Н. Сафронов, Є.В. Фесенко, М.І. Хавронюк, А.П. Чуприков, С.Д. Шапченко, Я.М. Яковлев та інші науковці.

Мета статті полягає в розгляді питання стосовно умов правомірності необхідної оборони, насамперед щодо характеристики суспільно небезпечного посягання на статеву свободу та статеву недоторканість особи як підстави для необхідної оборони, оскільки наукова дискусія є не завершеною, незважаючи на значний внесок учених у розробку проблеми необхідної оборони.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут необхідної оборони притаманний усім законодавствам на всіх етапах розвитку. У демократичному суспільстві кожна особа повинна мати максимум можливостей для захисту порушених прав. Тому Україна на конституційному рівні закріпила право кожного на самостійний захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27 Конституції України). Зокрема, Д.М. Мошенець у дисертаційному дослідженні наводить дані проведеного анкетування громадян, доцільність якого через прогнозованість та очевидність відповідей, з одного боку, викликає сумнів, з другого – демонструє обґрунтованість кримінально-правової регламентації інституту необхідної оборони, яку підтримали 94% громадян та 98% працівників правоохоронних органів [1, 1].

Підстава для необхідної оборони – це окремий її елемент, що певною мірою відособлений від інших ознак. Важливим є визначення характеристики підстави серед усіх інших умов правомірності необхідної оборони. Сучасна українська мова визначає підставу як «те головне, на чому базується, ґрунтується, засновується що-небудь» [2, 665]. У юридичній науці поняття підстави також визначається з урахуванням вказаних вище положень, тому наявність підстави для необхідної оборони, на наш погляд, це головна умова необхідної оборони.

Підставою для необхідної оборони є вчинення суспільно небезпечного посягання. Схвальним є те, що законодавець використав саме такий термін, а

не «напад» чи «злочинне посягання». Розуміння злочинного посягання як підстави для необхідної оборони призводить до того, що правомірна оборона від незлочинних, проте суспільно небезпечних дій (наприклад, вчинених малолітньою або психічно хворою особою) визнається неприпустимою і підпадає під ознаки крайньої необхідності [3, 112; 4, 48–49]. Якщо буквально тлумачити закон, то підставою для необхідної оборони є посягання, що становить суспільну небезпеку і не обов'язково є злочинним. Злочинність діяння означає наявність всіх ознак складу злочину – вчинення суб'єктом злочину передбаченого кримінальним законом суспільно небезпечного винного діяння. Як відомо, статеві злочини вчиняються і малолітніми особами, однак хіба це позбавляє потерпілу права на необхідну оборону? Очевидно, що посягання на статеву свободу чи статеву недоторканість, вчинене психічно хворою людиною, не є менш суспільно небезпечне, ніж посягання особи осудної.

Суспільна небезпека діяння не рівнозначна його злочинності, тому що злочин характеризується визначеною сукупністю ознак, і суспільна небезпека – лише одна з передбачених у законі ознак. Загальновідомо, що суспільна небезпечність посягання – це об'єктивна властивість посягання. І хоча суспільна небезпечність як одна з ознак злочинного діяння не може обґрунтувати кримінальну відповідальність, проте вона може обґрунтувати підставу для застосування захисних заходів у стані необхідної оборони.

Не можна погодитись і з використанням поняття «напад» для характеристики підстави необхідної оборони. Деякі автори дещо перекручують зміст зазначеного положення кримінально-правової норми, звужуючи поняття активного суспільно небезпечного посягання до поняття «напад» [5, 104; 6 219–220]. Такий підхід викликає заперечення, оскільки суспільна небезпека закладена в самому понятті нападу. Напад завжди містить елемент насильства. Нерідко суспільно небезпечне посягання виражається в нападі особи чи групи осіб (розбійний напад, напад з метою вбивства людини тощо). І хоча зґвалтування за КК України – це статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, зґвалтування може здійснюватися з використанням безпорадного стану потерпілої особи. Тому підставою для необхідної оборони може бути і таке суспільно небезпечне посягання, яке не утворює нападу. Як слушно зауважує О.О. Баранова, до посягань, не пов'язаних з нападом, для захисту від яких правомірна необхідна оборона, можна віднести зґвалтування, вимагання, порушення недоторканості житла, хуліганство, замах на вбивство шляхом отруєння та інші суспільно небезпечні діяння [7, 36].

Отже, посягання має бути об'єктивно суспільно небезпечним і при цьому не обов'язково злочинним. Підставою для необхідної оборони є і суспільно небезпечне посягання неосудних осіб чи осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Необмеженим слід вважати коло правоохоронюваних інтересів, що можуть бути об'єктом посягання.

Необхідно зауважити, що в КК України не міститься поняття «суспільно небезпечне посягання», а також спеціально не роз'яснюється в постанові Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2002 року «Про судову практику в справах про необхідну оборону». Зокрема, О.Ф. Кістяківський напо-

лягав на тому, що підстава права необхідної оборони лежить у природному, невід'ємно належному людині загальному праві самозахисту і самооборони від усякої загрозової його законному добробутові небезпеки, звідки б вона не виходила. Серед підстав, які створюють юридичний стан необхідної оборони, вчений відзначав «... коли жінка піддається насильницькому посяганням на цнотливість і честь» [8, 413].

Загалом під суспільно небезпечним посяганням слід розуміти активні дії особи, спрямовані на спричинення шкоди правам чи інтересам особи, суспільним чи державним інтересам, що охороняються кримінальним законом України. У кримінально-правовій науці існує позиція, що суспільна небезпека полягає в тому, що посягання заподіює або може заподіяти істотну шкоду правоохоронюваним інтересам, або ж напад повинен загрожувати тяжкими наслідками у сфері важливих суспільних цінностей – життя, здоров'я, власності, державного управління тощо [6, 219]. Суть такої позиції полягає в тому, що право на необхідну оборону обмежується лише щодо тих ситуацій, коли суспільна небезпека посягання виражається в «істотній» шкоді або «тяжких» наслідках. Більш конкретно суть виражається в такий спосіб: суспільно небезпечним є будь-яке посягання, яке заборонено в будь-якій статті Особливої частини КК України.

Упродовж тривалого часу судова практика при розгляді справ зазначеної категорії керувалася роз'ясненням постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 16 серпня 1984 року № 16 «Про застосування судами законодавства, що забезпечує право на необхідну оборону від суспільно небезпечних посягань». Згідно з цим роз'ясненням під суспільно небезпечним посяганням, від якого можливий захист, розумілося діяння, передбачене Особливою частиною кримінального закону, незалежно від того, чи притягнута особа, яка його вчинила, до кримінальної відповідальності, чи звільнена від неї у зв'язку з неосудністю, недосягненням віку притягнення до кримінальної відповідальності або з інших підстав. Зазначена постанова була більш вдалою в цій частині, ніж постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1991 року № 4 «Про практику застосування судами законодавства, що забезпечує право на необхідну оборону від суспільно небезпечних посягань» та від 26 квітня 2002 року № 1 «Про судову практику у справах про необхідну оборону». Останні постанови не роз'яснюють питання про сутність суспільної небезпеки посягання. Зокрема, у п. 3 постанови від 16 серпня 1984 року йдеться про сильне душевне хвилювання, яке може виникнути в особи у стані необхідної оборони, у зв'язку з чим згадується «суспільно небезпечне посягання на законні права, інтереси, життя і здоров'я людини, суспільні інтереси чи інтереси держави».

Оскільки право на необхідну оборону має розглядатися як природне невід'ємне право людини, складова правового статусу особистості, слід зауважити, що підстава для необхідної оборони, як і умови її правомірності, залежать від становища особистості в державі. У правовій державі особистість, усі без винятку її законні права та інтереси мають бути пріоритетними щодо кримінально-правового захисту.

З огляду на зазначене вище актуальним є питання про те, як практично реалізувати регламентацію ідеї природного права оборони у кримінально-правовій нормі. Наразі на конституційному рівні особиста свобода і недоторканність (у тому числі статевая недоторканність) визнані в Україні, як і в усьому цивілізованому світі, одним із основоположних принципів розвитку соціуму [9, 161]. На жаль, у судовій практиці України вбачаються й інші тенденції, і суди часто нехтують цими принципами, коли жертва згвалтування заподіює смерть особі, яка посягала.

Наприклад, суди часто не застосовують норми про необхідну оборону при розгляді справ щодо посягань на статеву свободу жінки, внаслідок чого жертва згвалтування притягається до кримінальної відповідальності за спричинення тяжкої шкоди здоров'ю нападнику. Так, зупинимось на розгляді справи № 710/16/15-к (вирок Смілянського міського районного суду Черкаської області від 23 квітня 2015 року). У судовому засіданні «обвинувачена ОСОБА_1 вину визнала частково і пояснила, що 4 травня 2014 року о 13.50 год. вона разом з ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 вживали алкогольні напої в квартирі № 28 будинку № 33 на вул. Калініна м. Орджонікідзе Дніпропетровської області, що належить ОСОБА_5. ОСОБА_4 почав пропонувати їй вступити в статевий зв'язок, при цьому доторкнувся до її сідниць. Вона відмовила останньому. На вказане ОСОБА_4 схопив її за волосся, почав нагинати її до своїх статевих органів, висловлюючи при цьому наміри задовольнити статеві пристрасті неприродним шляхом. Вона сказала, щоб він відпустив її, але ОСОБА_4 не реагував на її прохання. Намагаючись захиститися від нього, вона, будучи обуреною і схвилюваною діями останнього, рукою схопила зі стільця кухонний ніж, який вони використовували для нарізки закуски і який лежав на стільці біля неї, нанесла удар цим ножом в область грудної клітки ОСОБИ_4, не бачачи, куди. Чи наносила другий удар, вона не пам'ятає. Вона не заперечує факту вбивства ОСОБА_4 нею, але зробила це не навмисно, а захищаючи себе від статевих посягань» (курсив мій. – Г.А.). Колегія суддів визнала ОСОБА_1 винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України, та постановила призначити їй покарання у вигляді позбавлення волі строком на 7 (сім) років. Отже, суд повністю ігнорує факт наявності посягання на статеву свободу і засуджує жінку за умисне вбивство без будь-яких пом'якшуючих обставин (навіть не за ст. 118 України, яка передбачає менш сувору відповідальність за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони).

Зокрема, О.Ф. Кістяківський зазначав: «Центр усіх благ і всіх прав людських є особистість людини і її недоторканність, якщо можна так висловитися, фізична. Непорушність особистості полягає у недоторканості і цілісності життя, тіла чи здоров'я і свободи» [8, 375]. У ст. 3 Конституції України встановлено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Згвалтування як найбільш небезпечний серед злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності особи порушує зазначені природні права, які за Основним Законом України визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Недопущення вчинення цього суспільно небезпечного діяння – одна з переду-

мов фізичного і морального здоров'я нації та окремого громадянина [10, 4]. Відповідно, природне право на необхідну оборону поширюється і на захист статевої свободи і статевої недоторканості особи.

Погоджуємося з тим, що виключним об'єктом оборони є безпека життя людини. Разом з тим дедалі більше вчених дотримуються позиції, що оборонятися у будь-який спосіб із заподіянням будь-якої шкоди (якщо не порушується принцип необхідності такого заподіяння) можна і при захисті здоров'я, особистої свободи, статевої свободи і статевої недоторканості, а також від протиправного насильницького проникнення в житло чи інше приміщення, групового та озброєного нападу [11, 90].

Як зауважують учені, на початку 80-х років минулого століття у кримінології виник термін «синдром доведеної жінки», що відображає суть головної причини, яка спонукає жінку до вбивства [12, 107]. У своїй книзі «Доведена жінка вбиває» автор вивчив понад 100 випадків «жіночих убивств» і зауважує, що більш як 40% жінок, заарештованих у США за вбивство, тією чи іншою мірою піддавалися насильству з боку партнера. Якщо доведеній жінці загрожує «вкрай серйозне психологічне каліцтво», вчинення нею вбивства, на думку американського юриста і психолога Чарльза Івінга, може розглядатися як умовно-захисний захід. На практиці такі випадки можуть розглядатися судами з винесенням виправдувального вироку (судді визнають склад необережного вбивства з метою самооборони, але звільняють жінку від покарання) [13, 133–134].

О.В. Авраменко в монографії наводить такий приклад. Колегією суддів Судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Львівської області М. визнано винною та засуджено за вчинення злочину, передбаченого ст. 116 КК України. Протягом 16 років спільного сімейного життя її чоловік постійно знущався з неї, дочки, бив її, принижував людську честь і гідність. Привід до сварок чи побоїв він знаходив будь-який, в основному це були незначні приводи. Після побоїв вона втікала з дому, переховувалась у матері, родичів, однак чоловік повертав її додому чи то силою, чи то обіцянками та вмовляннями. 23 січня 2005 року цілий день чоловік сварив її. Близько 1-ої чи 2-ої години ночі вони лягли спати, чоловік *проти її волі вступив з нею у статеві зносини* (курсив мій. – Г.А.). Від образи вона не могла заснути, цілу ніч плакала. Над ранок вийшла в коридор помитися, хотіла ввімкнути світло і в той момент згадала, що їй заборонено користуватися світлом, побачила сокиру, бензин, згадала погрози чоловіка, а тоді взяла сокиру і пішла в кухню, де він спав. Вона стала на диван і нанесла чоловікові удари сокирою у ділянку голови чи шиї. Скільки нанесла ударів, не пам'ятає [14, 154–155]. Ми так детально описали цей приклад для того, щоб продемонструвати, що саме статеве насильство було «останньою краплею» для жінки та значною мірою обумовило заподіяння смерті чоловікові.

Важливо, що серед причин, через які обвинуваченому не вдалося завершити зґвалтування, значно переважає саме «фізичний спротив потерпілої» (більше половини випадків припинення посягання), а вже далі бувають такі причини, як крики про допомогу, поява сторонніх осіб, втручання працівни-

ків міліції, виникнення у винного стану статевого безсилля [15, 194]. Вчені наголошують на істотній антивіктимогенній ролі роз'яснень громадянам сутності необхідної оборони та її значенні для запобігання злочинним зазіханням як безпосередньо щодо потерпілого, так і стосовно третіх осіб [16, 114]. Отже, вирішальними є активні дії щодо захисту потерпілих при статевих злочинах, що свідчить про ефективність реалізації права на необхідну оборону.

На жаль, реалізація громадянами права на необхідну оборону значною мірою стримується острахом необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності [17, 3]. Саме такий негативний приклад із судової практики був наведений попередньо. Тому в усіх загальноосвітніх навчальних закладах необхідно проводити просвітницькі лекції про підстави та особливості використання права на необхідну оборону, навчати дітей і підлітків способам самозахисту. При цьому треба роз'яснювати, що такі захисні дії є суспільно корисними та схвалюються і державою, і громадськістю, а підставою для їх застосування є посягання на будь-які правоохоронювані блага (права) особи, у тому числі – статеву свободу чи статеву недоторканість.

Сутність суспільної небезпеки статевих злочинів визначається насамперед посяганням на статеву свободу або статеву недоторканість особи, а також заподіянням шкоди здоров'ю, честі і гідності особи, нормальному фізичному, психічному та соціальному розвитку дітей і підлітків. Повністю підтримуємо позицію О.О. Дудорова, що насильство (фізичне чи психічне) та (або) використання безпорадного стану потерпілої особи завжди поєднується із статевими зносінами при вчиненні злочину, передбаченого ст. 152 КК України [18, 41]. Те саме стосується ст. 153 КК України.

Недоторканість – це якість, невід'ємна від особи. Серед поглядів на недоторканість вчені виділяють кілька підходів. Так, І.Є. Фарбер під недоторканістю розуміє суб'єктивне право громадянина, що складається з багатьох правомочностей, які забезпечують фізичну (тілесну) та моральну недоторканість людини, свободу її самовизначення. На думку Л.А. Григоряна, недоторканість особи полягає в захисті людини не тільки від незаконних та необґрунтованих арештів, а й взагалі від будь-яких неправомірних посягань на її свободу, життя, здоров'я, майно, честь та гідність [19, 35]. У зв'язку з зазначеним вище доречно зауважити, що під необхідною обороною у параграфі 3 Кримінального кодексу Австрії розуміється необхідний захист від наявного чи такого, що безпосередньо загрожує, протиправного посягання на життя, здоров'я, *тілесну недоторканість* (курсив мій. – Г.А.), свободу чи майно, якщо ця небезпека загрожує або самій особі, або іншій особі чи її інтересам [20, 75–76]. Посягання має бути не лише суспільно небезпечним, а й таким, що потребує негайного відвернення чи припинення. Тільки небезпека реально-го, неминучого посягання може створити право на необхідну оборону.

Висновки. Необхідна оборона є одним з найбільш неоднозначних інститутів, практика правозастосування якого повною мірою покладається на суб'єктивне сприйняття судді, а в юридичній науці різними є погляди вчених на сутність права необхідної оборони. Суспільно небезпечне посягання на

статеву свободу та статеву недоторканість особи як підстава для необхідної оборони – це дії особи, спрямовані на заподіяння шкоди статевій свободі чи статевій недоторканості, поєднані з використанням фізичного чи психічного насильства або безпорадного стану потерпілої особи, незалежно від наявності в цих діях всіх суб'єктивних ознак злочину. У подальшому отриманні висновки сприятимуть науковому обґрунтуванню конститутивних умов правомірності необхідної оборони при посяганні на статеву свободу чи статеву недоторканість особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Мошенець Д.М.* Інститут необхідної оборони у кримінальному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Д.М. Мошенець. – К., 2016. – 20 с.
2. *Новий тлумачний словник української мови: в 3 т. / [уклад: В. Яременко, О. Сліпущко]. – [2-е вид., виправ.]. – К.: АКОНІТ, 2008–2008. – Т. 2: К-П. – 2008. – 928 с.*
3. *Сахаров А.Б.* *Обстоятельства, исключающие уголовную ответственность* / А.Б. Сахаров // *Советское государство и право.* – 1987. – № 11. – С. 111–119.
4. *Лисько Т.Д.* Кримінальна відповідальність за зґвалтування (порівняльно-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Лисько Тетяна Давидівна. – К., 2007. – 201 с.
5. *Классен А.Н.* *Проблемные аспекты отграничения необходимой обороны от иных обстоятельств, исключающих преступность деяния* / А.Н. Классен, М.А. Якуньков // *Вестник ЮУрГУ.* – 2006. – № 13. – С. 102–104.
6. *Коржанський М.Й.* Уголовне право України. Частина загальна: [курс лекцій] / М.Й. Коржанський. – К.: Наукова думка та Українська видавнича група, 1996. – 336 с.
7. *Баранова Е.А.* *Необходимая оборона: моногр.* / Е.А. Баранова. – М.: Юрлитинформ, 2007. – 152 с.
8. *Кістяківський О.Ф.* *Элементарный підручник загального кримінального права з детальним викладом засад російського кримінального законодавства. Загальна частина* / О.Ф. Кістяківський. – [3-тє вид. передрук. без змін з другого]. – [Репр. вид.]. – К.: Вид. Паливода А.В., 2009. – 906 с.
9. *Дорош Л.В.* *До проблеми кримінально-правового захисту статевої недоторканості дітей* / Л.В. Дорош // *Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 19–20 квітня 2012 р.).* – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – С. 161–165.
10. *Лукаш А.С.* *Зґвалтування: кримінологічна характеристика, детермінація та попередження* : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Лукаш Анастасія Сергіївна. – Х., 2007. – 226 с.
11. *Побегайло Е.Ф.* *Проблемы необходимой обороны в российском законодательстве и правоприменительной практике* / Е.Ф. Побегайло // *Публичное и частное право.* – 2009. – Вып. 4. – С. 76–117.
12. *Благая А.В.* *Криминологические особенности женской преступности в Украине: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08* / Благая Алла Васильевна. – Х., 2000. – 203 с.
13. *Кучинский А.В.* *Преступники и преступления. Законы преступного мира. Женщины-убийцы. Воронки. Налетчицы: [энциклопедия]* / А.В. Кучинский, М.А. Корец. – Донецк: Сталкер, 1998. – 410 с.
14. *Авраменко О.В.* *Стан сильного душевного хвилювання за кримінальним правом України: моногр.* / О.В. Авраменко. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – 244 с.
15. *Яковлев Я.М.* *Половые преступления* / Яковлев Я.М. – Душанбе: Ирфон, 1969. – 454 с.
16. *Юрченко О.Ю.* *Роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08* / Юрченко Ольга Юріївна. – Х., 2004. – 188 с.

17. Савин П.Т. Эволюция института необходимой обороны: социальные и юридические аспекты: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / П.Т. Савин. – М., 2011. – 21 с.
18. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи / О.О. Дудоров. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.
19. Олійник В.С. Конституційне право на свободу та особисту недоторканність: поняття та характерні риси / В.С. Олійник // Право України. – 2000. – № 12. – С. 33–36.
20. Классен А.Н. Зарубежное законодательство о необходимой обороне / А.Н. Классен, М.А. Якуньков // Вестник ЮУрГУ. Серия «Право». – 2007. – № 4. – Вып. 9. – С. 73–77.

Андрусак Г. Посягання на статеву свободу та статеву недоторканість особи як підстава необхідної оборони / Г. Андрусак // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 2. – Ч. 1. – С. 10–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/10-2016/01/andrusyak.pdf>

Анна АНДРУСЯК

ПОСЯГАТЕЛЬСТВО НА ПОЛОВУЮ СВОБОДУ И ПОЛОВУЮ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦА КАК ОСНОВАНИЕ НЕОБХОДИМОЙ ОБОРОНЫ

В статье акцентировано внимание на научной дискуссии об условиях правомерности необходимой обороны, прежде всего в части характеристики общественно опасного посягательства на половую свободу и половую неприкосновенность личности как основания необходимой обороны. С учетом анализа материалов судебной практики констатирована тенденция неприменения судами нормы о необходимой обороне при посягательствах на половую свободу и половую неприкосновенность личности. Такая отрицательная практика обуславливает привлечение к уголовной ответственности женщин, которые реализовывали свое естественное право на самозащиту.

Ключевые слова: необходимая оборона; основание; общественно опасное посягательство; половая свобода; половая неприкосновенность.

Ganna ANDRUSYAK

ENCROACHMENT ON SEXUAL FREEDOM AND SEXUAL INTEGRITY OF A PERSON AS THE BASIS OF SELF-DEFENSE

In the article attention is focused on scientific discussions on the terms of the legality of self-defense, especially in terms of characteristics socially dangerous encroachment on sexual freedom and sexual inviolability of the individual as the basis of self-defense. On the basis of case law courts pronounced tendency of not applying the rules of self-defense in the assault on sexual freedom and sexual inviolability of the person. This negative practice makes prosecution of women who have implemented their natural right to self-defense.

Keywords: self-defense; base; socially dangerous assault; sexual freedom; sexual inviolability.